

ajalooline ja sotsioloogiline analüüs (lk 3), sest kümme korda mahukam ajalooline artikkel jätab tahes-tahtmata varju lühikese sotsioloogilise kirjatuiki. Sellest on kahju, kuid ajaloolased saavad siiski rõõmustada oma teadusdistsipliini eeskujulikkuse pärast ja lähiajaloo ühe olulisema etapi teadusliku käsitluse üle. Raamat sobib hästi ka tavalugejale, kes leiab sellest sujuva keelekasutusega teosest ülevaate Eesti taasiseseisvumiseks tehtud esimestest sammudest, Nõukogude Liidu lagunemisest ja eelkõige Hirvepargis toimunud asjaosaliste mälestuste kaudu.

ARDI SIILABERG

Harri Rinne, *Laulev Revolutsioon*, tõlk. Sander Liivak (Tallinn: Varrak, 2008), 344 lk. ISBN 9789985317167.

Soome muusiku Harri Rinne teos tegeleb laulva revolutsiooni “rokkiva” poole kirjeldamisega. See koosneb 1980. aastate Eesti muusikaelus olulist rolli mänginud inimestelt kogutud mälestuskildudest ning Rinne kirjutatud vahelugemistest. Tekkinud kooslus on jaotatud teemade kaupa alapeatükikideks. Lisaks on ära toodud mõningad laulutekstid, raamatus sõna saanud isikute tutvustused, olulisemate pillimeeste nimekiri ning bibliograafia.

Rinne teose peamiseks väärtuseks võib pidada “laulvate revolutsionääride” leidlikult dialoogi asetatud tunnistusi, mis lisaks meeelahutuslikule informatiivsusele näitlikustavad, kui keerulise allikmaterjaliga käsikirja autoril rinda pista tuli. Mälestused on ka siin nagu mälestused ikka – selektiivse loomuga ning tulvil ebatäpsusi. Rinne on hea ajakirjandustava kohaselt püüdnud anda võrdsele võimalusele kõigile osapooltele, mistõttu aeg-ajalt põrkub lugeja pluralistlike käsitlustega ning peab sündmuste mõttelisel rekonstrueerimisel näitama üles tavapärasest suuremat aktiivsust. Mälu loomus tuleb ilmekalt välja ka jutustajate meenutustes sisalduvat detailikontsentratsiooni jälgides. Need, kelle karjääri hiilgeaeg jäi nõukogude perioodi, mäletavad kõike eredamalt ning üksikasjalikumalt. Kelle edulugu ulatub tänapäeva, peavad mineviku külastamiseks rohkem pingutama ning leiavad eest üldisemat sorti heiastusi.

Laulva revolutsiooni narratiiv kulgeb spiraalselt, läbi korduste. Teatud teemad on justkui refräänid, mida erinevad inimesed oma seisukohast üle ja ümber jutustavad. Arvatavasti pakub Rinne enim sissevaateid just

teemadesse, mille usutav kujutamine tema jaoks oluline näib. Vahest leidub tsitaatide strateegilises kõrvutamises Rinnet rohkemgi kui vahelugemistes? Kohati näib, nagu oleks ta kas pieteeditundest või objektiivsustaotlustest tingituna oma isiklikes kirjakohtades liiga tagasihoidlik. Sellistel puhkudel muutuvad üleminekud rabedaks ning alltekst konarlikuks. Kaasneb oht, et väheminformeeritud lugeja “eksib” suure loo sisse ära. Rinnel olnuks ruumi end ja oma jutustamisoskust rohkem usaldada ning enam mõttelisi sildu luua. Tema tekstides sisalduvad hinnangud ja väited ühtivad eesti rahvapärase ajalootunnetuse vastavate karakteristikutega – laulvat revolutsiooni õilistades ning selle ainulaadsust rõhutades demonstreerib autor, et tunneb väga hästi Eesti ajaloo baasnarratiive, eestlaste kollektiivseid traumasid ning efemeersemaal tasandil ka mütoloogilist “eesti hinge”. Ehkki Rinne suhtub oma uurimisobjekti suure sümpaatiaga, pole ta kuigi sageli libastunud liialduste teele ning erinevalt mitmetest teistest laulva revolutsiooniga tegelevatest tagasivaate teostest, ei ole selle raamatu teljeks paatos, vaid tegemist on võrdlemisi avameelse pilguga kulisside vahele. Oma kultuurilisest kompetentsist ja muudest voorustest hoolimata jääb autor siiski välisvaatlejaks, kes teeb siinsete sündmuste paberil vormistamise käigus vigu. Üks silmatorkavam ning korduvalt esinev faktiline eksimus oli Heinz Valgu kuulsa “Ükskord me võidame niikuinii!” omistamine nn Vainode vahetuse peole 1988. aasta suve alguses, ehkki tegelikult lausus kunstnik need sõnad hoopis septembrikuisel Eestimaa Laulul.

Rinne käsitluse kohaselt algas ja kulmineerus laulev revolutsioon 1988. aastal. Eesti taasisesevõimude ajastu kultuuriliste protsesside ning dateerimisega seotut vaagides on aga ilmne, et esimene üldrahvalikul tasandil avalikult läbiviidud vastupanukampaania Nõukogude Liidu poliitika vastu – fosforiidisõda – põles nii poliitilises kui muusikalises mõttes heleda leegiga juba 1987. aastal. Samuti on sellest aastast andmeid öölaulupidude toimumise kohta. Suurt hulka inimesi puudutavad muutused laulukooride repertuaaripoliitikas ning laiemas kontekstis näiteks diasporaa eestlaste muusikaline välisvõitlus omasid aga sisemist tuld ka pärast 1988. aastat. Laulva revolutsiooni terminoloogilise mõjupiirkonna suurendamine oleks seega igati õigustatud. Samas ei saa eitada, et erinevate poliitiliste rühmituste mahitusel uute isamaaliste helindite forsseeritud pruukimine kurnas nii ees- kui kaasalauljaid ning kindlasti on tõde ka väites, et laulev revolutsioon hääbus (vähemalt emotsionaalses plaanis) juba enne Eesti formaalse iseseisvuse saavutamist.

Üldiselt on Rinne teos informatiivne ja nauditav lugemismaterjal, sisaldades palju argiajaloolist teavet eelkõige nendele, kel laulvast revolutsioonist

isiklikud mälestused puuduvad. Rinne tabab olulisi nüansse nii elegantse kergusega, et kerkib suisa küsimus: kas tegemist on oskusliku sokraatilise kontseptualiseerimisega või püüdliku ja sihikindla vaatlemise teadvustamata tulemiga? Tõendeid leidub mõlema variandi pooldamiseks. Otsekui juhuslikult sõnastab autor ühe lausega kogu pagulasühiskondadega suhtlemise võlu ja valu. Samas aga unustab kogu teose vältel muusika ja ühiskonnakorralduse vastastikusest mõjust arutledes mainida Ameerika kodanikuõiguste liikumist, ehkki selle puutepunktid laulva revolutsiooniga on ilmselged.

Laulev revolutsioon on siiani väga aktuaalne teema ning selle vaimust üritatakse erinevate performatiivsete taaskehastamisaktidega esile manada: Märkamisaja laulupidu, Tartu muusikapäevade taaspidamine ja muud pisemate mõõtmetega “kultuuriteod” ning nende populaarsus annavad aimu teatavast ühiskondlikust tellimusest, mille tingimustele Rinne komponeeritud teos edukalt vastab. Igasugune ajaloolaslik kriitika selle pihta on üdini tinglik, kuna kohe kirjutise alguses kinnitab autor, et teos pole mõeldud ajalooramatuks ega pretendeeri laulva revolutsiooni põhjuste seletamisele. Ta lisab veel, et seletamine ja järeldamine on eestlaste endi töö, millega tuleks ühele poole saada enne kui asjaosalised kaovad. Tõepoolest – ajaline distants, mis võimaldaks sündmusi ajaloona käsitleda, on saavutatud. Nüüd jääb vaid oodata omamaiseid moodsaid akadeemilisi käsitlusi.

MAARJA MERIVOO-PARRO